

d.v.s. socialdemokratiet. Dommen for lappeskræderi falder omgående og er forståelig ud fra den bevidst valgte ensidighed. På den anden side havner forfatterne derved flere gange i oplagte urimeligheder, hvor især socialreformens fader, K. K. Steincke, fradømmes kjole og krave. Om det store reformlovskompleks hedder det f.eks. (s. 82): »Reformen var således ligesom forgængeren i 1892 og efterkommeren i 1976, udsprunget mere af ordenssans end af de store visioner og bankende hjerter hos den flok af administratorer og politikere, der under Steinckes ledelse stod for ændringen. Det var en anselig administrativ præstation, men det, der kendetegnede reformen, var hverken fattigdommens afskaffelse eller den fattige mands ligeberettigelse med bedsteborgeren – snarere tværtimod – idet forsikringsprincippet blev væsentligt udvidet, ud fra en betragtning om, at folk burde opføre sig lige så fornuftigt som pæne socialdemokrater, og altså forsikre sig mod uforudsete og forudsigelige tildragelser. I modsat fald måtte de lade sig nøje med kommune- eller fattighjælp, der stort set ikke var bedre end den eksisterende ordning, og som i lighed med denne fratog folk stemmeretten. De formastelige, der drak mere end godt var, kunne indsættes i tvangsarbejdsanstalt i op til halvandet år. Socialreformens fader har i forskellige sammenhænge luftet sin dybe foragt for disse anløbne personer, som kun kommunisterne ville tage i forsvar«. Det er en barsk mundfuld, der synes udsprunget dels af iveren efter myteaflivning og dels af den tilsyneladende totale mangel på accept af, hvad der i en given tid og med en given politisk konstellation kan lade sig gennemføre. Lidt ærgerligt er det i denne sammenhæng, at omtalen af socialreformens udøvelse ifølge litteraturlisten er baseret på håndbogen »Socialreformen med noter (1934)«. I forordet hertil gøres der udtrykkeligt opmærksom på, at noterne er af foreløbig karakter,

idet publikationen var udarbejdet, før reformen trådte i kraft, nemlig i sommeren 1933. 1938-udgaven havde opsamlet erfaringsmaterialet og ville have været en mere loyal kilde.

I det hele taget kan der gang på gang rejses tvivl om fremstillingens loyalitet over for lovgrundlag og udøvelsespraksis, ligesom stikprøvevis kontrol af kildeanvendelsen afslører en noget lemfældig omgang med stoffet. Det havde i øvrigt været klædeligt med kildehenvisninger. Generelt giver disse forhold imidlertid anledning til at stille det spørgsmål, om ikke en lidt mindre lidenskabelig udtryksform havde givet større bonus. Som det er nu, er bogen vanskelig at diskutere med, fordi de fremsførte meninger er næsten for rigtige. Indædtheden er enorm, manglen på humor endsige selvhøjtidelighed er af tilsvarende dimensioner. Det ovenfor fremdragne citat er i så henseende et anvendeligt eksempel, og det er ikke specielt ondsksfuldt udvalgt. For guderne skal vide, at bogen vrimler med beretninger om sociale tilstande, det ikke burde være muligt at trække frem.

Som sagt er enøjetheden bogens styrke, og når man tager emnet i betragtning, er denne normalt lidet smigrende etikette at få hæftet på sig absolut til at bære. Ikke mindst i en tid, hvor trangen til at sætte spørgsmålstejn ved nødvendigheden af at hjælpe så meget er ved at være lovlig stærkt udbredt. Også og ikke mindst ud fra dette perspektiv må man håbe på, at bogen får en stor læserskare; synd for denne er det, at der ikke kunne blive råd til et stikordsregister.

Hans Sode-Madsen

Jytte Bonnier: Jeg gik mig over tid og sted. Erindringer. (Gyldendal, 1979). 232 s.

Jytte Bonnier (tidligere med efternavnene Kåstrup Olsen og Seidenfaden) har nået

midten af 60'erne og gør her status over en tilværelse, hvor hun føler i stor udstrækning at have været henvist til at leve andres liv. »Inblandning« hedder bogen i sin samtidige svenske udgave, en mere sigende titel end den danske.

Jytte, født Kåstrup Olsen, er datter af den mand bag firmaet Louis Poulsen & Co., Sophus K.O., der lancerede PH's lamper i 1930'erne. Hun blev student i 1931, rejste til Amerika samme år, var au pair i Paris 1932 og psykologistuderende i København, inden hun rejste til England 1934. Gennem en volontørstilling hos Putnam's og senere ansættelse hos Foyles boghandel og Bodley Head stiftede hun bekendtskab med publikationsvirksomhed, som kom til at spille en afgørende rolle i hendes senere liv; blandt sine første bedrifter kan hun tælle medarbejderskab ved den lille stab, der påbegyndte udsendelsen af Penguin-bøgerne. Så blev J.K.O. gift med Erik Seidenfaden, den gang London-korrespondent for Nationaltidende. Seidenfaden gik til Politiken, og hun fulgte nu denne engagerede og frustrerede journalists enerverende arbejde på nært hold i årene op til krigen; her blev hendes liv i udpræget grad tilrettelagt efter hans; hun fulgte ham til Sverige under krigen til informationstjenesten der. Her fik hun et udenomsægteskabeligt barn, men rejste dog hjem i 1945 og blev kulturredaktør på Information. 1950 rejste hun til Sverige og giftede sig et par år efter med den langt ældre Tor Bonnier, som hun var blevet forelsket i under krigen; han var bl.a. bestyrelsesformand for Dagens Nyheter og Nobelkomiteen.

Især tre hovedområder i Jytte Bonniers erindringer har interesse for en bredere kreds, nemlig hendes beskrivelse af forholdene i dansk presse op til 1940, hendes forhold til Information og hendes beskrivelse af kredsen omkring Bonnierfamilien og Dagens Nyheter med chefredaktør Herbert Tingsten i spidsen.

Hovedemnet i den førstnævnte problemstilling er for J.B. pressens svigten i disse år, usselheden, rigest repræsenteret på Politiken, den gang (måske også andre gange) fyldt med gratis frisind, klicheer og fraser. (J.B. ville have bifaldet den århusianske kapellan, der allerede 1913 fastslog, at Politiken var for folk, der havde udskiftet begreberne »godt og ondt« med »morsomt og kedeligt«). Dog undtager hun fra den almindelige fordommelse – som andre har gjort det – medarbejdere som Henrik V. Ringsted, Merete Bonnesen, Sten Gudme, Sven Clausen og naturligvis Erik Seidenfaden. J.B. bevægede sig i den kreds, der skulle få ret i alle dystre spådomme med hensyn til den storpolitiske udvikling. Som udlandsdanser under og efter krigen var hun automatisk i et modsætningsforhold til »dem, der blev hjemme«. Hun er af den opfattelse, at Hæstrups historieskrivning har bidraget til at forvanske proportionerne med hensyn til den danske indsats under krigen.

Et nyt afsnit i forfatterens liv begyndte i november 1945, da hun (frosset ud af Gyldendal som Seidenfaden blev frosset ud på Politiken) gik op til Børge Outze på Information med nogle forslag til kulturartikler. Det førte til jobbet som kulturredaktør, på hvilken post J.B. kom til at øve en vældig indsats, der satte sig spor i landets kulturliv i de første efterkrigsår.

I de sidste 30 år har J.B. boet i Sverige, hvor hun gennem sin ægtefælle har stiftet bekendtskab med førende svenske kulturpersonligheder, først og fremmest Herbert Tingsten. Han portrætteres indgående som en højt begavet, smålig og stærkt selvoptaget mand. Morsom er beretningen om, da Tingsten i forbindelse med nobelprisnomineringen af Churchill sendte bestyrelsesformandens kone (J.B.) til London for at formidle en samtale mellem to i den enes øjne lige interessante personligheder. Forgæves! Der er i øvrigt megen skarphed i J.B.s vurdering af

Tingstens holdning til angrebene på venen Tor Bonnier.

Alt i alt har J.B. skrevet en fængslende erindringsbog. Åbenhjertig og ligefrem fortæller hun om sit liv, hvor hun i for høj grad har været henvist til »inblandning« som offer for sin tids kønsrollemønstre. Det er dog lykkedes hende nogle gange i livet at markere sig selvstændigt.

F.eks. med denne bog.

Ib Gejl

Henrik V. Ringsted: *Erindringer*. (Tha-ning & Appel 1978). 129 s.

Det er hullet mellem Østerbro og London, mellem trillebåndet og haven, Ringsted her arbejder med at lukke. De første 8 af bogens 12 kapitler omhandler gymnasie- og universitetsår, de sidste 4 tiden på Politiken mellem ansættelsen 1932 og sluttende med tiden som Tysklandskorrespondent i krigsårene.

Bogen er let læst (og let glemt), for Ringsted nøjes egentlig med at kradsede lidt i overfladen. Man havde gerne hørt lidt mere om kredsen omkring bladet »Sind og Samfund«, end den smule, Ringsted skriver. Men i det hele er der ikke meget at hente i de første 8 kapitler. De sidste 4 vil naturligvis blive læst af alle med interesse for pressens historie, men heller ikke her går Ringsted i dybden. Nogen karakteriseringskunstner er han ikke, og der mangler dybde og perspektiv i beretningen.

Ib Gejl

Niels Bøgh Andersen: *Forstander på Jaruplund*. (Gyldendal, 1978). 303 s.

Mens der findes en betydelig memoirelitteratur fra danske nationale ledere og personligheder i Nordslesvig, er den tilsvarende litteratur fra Sydslesvig såre beskeden i omfang og kvalitet. Selv om der i de senere år har vist sig forskellige lo-

vende tegn på en ændring af denne tilstand, er det dog først med højskoleforstander Bøgh Andersens erindringsværker *Fiskersøn* fra Aventoft (1974), *Feltdegn* fra Harreslev Mark (1975) og nu *Forstander på Jaruplund*, at en sydslesviger med en ledende position har udgivet et både velskrevet og lettilgængeligt erindringsværk. Det afspejler den danske befolkningsdels historie fra 1. verdenskrig og afstemningstiden, mellemkrigstiden med det stigende tryk fra nazismen, prøvelserne under 2. verdenskrig, hvor mange dansksindede ligesom Bøgh Andersen måtte gøre tysk militærtjeneste, og endelig efterkrigstiden med den stærke fremgang for danskheden, det skuffede genforeningshåb og mindretallets konsolidering i omgivelser, der efterhånden synes at være blevet mere rimelige i deres holdning til den danske befolkningsdel.

Bøgh Andersens bøger, som er blevet udarbejdet i snævert samarbejde med Richard Andersen, forener på fortræffelig vis det personlige stof og den almene udvikling i en fremstilling, hvor alvor og humor stadig veksler. Det sidste bind behandler den periode, hvor Bøgh Andersen fik en meget fremtrædende position i mindretallet bl.a. som formand for Sydslesvigsk Forening 1949–57 og 1964–65. Efter et langt virke i den danske skole før og efter krigen var han 1954–72 den anden forstander for den danske højskole Jaruplund syd for Flensborg. Virksomheden på Jaruplund er dog ikke det centrale i bogen, som man skulle tro efter dens titel. Kun 35 af de 303 sider handler herom. Bogen begynder med forfatterens hjemsendelse fra engelsk krigsfangenskab 1945 og har sit tyngdepunkt i skiltringen af efterkrigstiden. De frygtelige materielle forhold i disse år beskrives og ligeledes de problemer, som tvangsindkvarteringen af tyske flygtninge fra østområderne medførte, og som med Bøgh Andersens udtryk nærmest førte til en »folkelig krig« mellem hjemmehørende